หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการสำรวจการสูบบุหรี่ของประชากรทั่วประเทศโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ.2531 พบว่ากลุ่มประชากรคนไทยสูบบุหรี่ประมาณ 10 ล้านคน เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอายุระหว่าง 11-19 ปี ประมาณ 6 แสนกว่าคน และมีการประมาณกันว่าหากไม่มีการรณรงค์อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพแล้ว เด็กและเยาวชนไทยซึ่งมีอยู่ขณะนี้ประมาณ 23 ล้านคนในอนาคตจะเป็นผู้สูบบุหรี่ 8 ล้านคน และจะตายก่อนวัยอันควรด้วยโรคอันเนื่องจากการสูบบุหรี่ไม่ต่ำกว่า 2 ล้านคน (โครงการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่มูลนิธิหมอชาวบ้าน, ม.ป.ป.) ซึ่งหากพิจารณาจากสถิติและการศึกษาวิจัยพบว่า แนวโน้มการสูบบุหรี่ในกลุ่มเยาวชนและวัยรุ่นไทยจะมีมากขึ้น (ศิริวัฒน์ ทิพย์ธราดล และคณะ, 2533)

ปัจจุบันการสูบบุหรี่ถือเป็นปัญหาด้านพฤติกรรมสุขภาพที่สำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากข้อมูลจากการศึกษาพบว่า ได้ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของผู้สูบเองและผู้อยู่ใกล้เคียงมากมาย (Winters and Difranza, 1985; Goodman, 1989) อาทิเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการเกิดโรคมะเร็งปอด โรคหัวใจและโรคหลอดเลือดอุดกั้นเรื้อรัง โรคหลอดลมอักเสบ โรคถุงลมปอดโป่งพองและโรคอื่น ๆ อีกมาก (Hatai Chitanondh, 1988; WHO, 1988; Goodman, 1989) ในสหรัฐอเมริกามีผู้เสียชีวิตด้วยโรคที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสูบบุหรี่มากกว่า 350,000 คนต่อปี นับเป็นจำนวนที่มากกว่าการสูญเสียชีวิตของคนอเมริกันในสงครามตลอดช่วงศตวรรษที่ 20 ทั้งหมด (Olds, 1988) และหากรวมทั่วโลกแล้วมีจำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคดังกล่าวหลายล้านคนต่อปี (WHO, 1988) นอกจากนั้นแล้วยังก่อให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจที่ตาม

มามากมายเช่นกัน จากการที่จะต้องใช้จ่ายเพื่อการรักษาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการสูบบุหรี่ ดังเช่น ในปี 2529 (อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม, 2529) กระทรวงสาธารณสุขได้รับงบประมาณทั้งหมด 9,447 ล้านบาท แต่ค่ารักษาเฉพาะโรคถุงลมบอดโป่งพองและโรคหลอดลมอักเสบเรื้อรัง ซึ่งมีสาเหตุมาจากบุหรี่ ต้องใช้เงินรักษาถึงปีละ 4,670 ล้านบาท ยังไม่รวมค่าใช้จ่ายของโรคอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ และหากพิจารณาโดยรวมแล้วในช่วงปี พ.ศ.2530 รัฐต้องจ่ายค่ารักษาโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่เป็นจำนวน 18,800 ล้านบาท ในขณะที่รัฐได้กำไรจากการจำหน่ายบุหรี่ 12,000 ล้านบาท (จุรีรัตน์ บวรวัฒนุวงศ์, 25[illegible])

ผลจากการวิจัยพบว่า นิสัยการสูบบุหรี่ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในช่วงวัยรุ่น โดยเฉพาะในช่วงที่อยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Chassin et al., 1981; Schinke and Gilchrist, 1983; Thambypillai, 1985; Biglan, Weissman and Severson, 1985; Schinke et al., 1986; Bloom, 1988; Mcneill et al., 1988; Yoang, Swan and Melia, 1989; Perry, Murray and Griffin, 1990; จุรีรัตน์ บวรวัฒนุวงศ์, 2531) และเมื่อบุคคลสูบบุหรี่จนติดเป็นนิสัยแล้วการเลิกสูบจะกระทำได้ยาก (McAlister, Perry and Maecoby, 1979; Luepker et al., 1983; Ledwith and Osman, 1985; Gordon, 1986; Schinke et al., 1986; Castro et al., 1987) หรือถ้ามีการเลิกสูบแล้วโอกาสจะกลับมาสูบใหม่อีกนั้นมีสูงมาก (Flay et al., 1983) นอกจากนี้ยังพบว่าการให้ข้อมูลในอันตรายที่เกิดจากการสูบบุหรี่เพื่อหวังแก้ไขและป้องกันไม่ให้บุคคลสูบบุหรี่นั้นไม่ค่อยได้ผลในกลุ่มวัยรุ่นเช่นกัน (Hurd et al., 1980; Schinke and Blythe, 1982; Telch et al., 1982; Vartiainen et al., 1983; Bauman and Chenoweth, 1984; Ellickson, 1984; Reid 1985; Johnson et al., 1986; Botvin et al.,1989) ในต่างประเทศจึงมีการศึกษาวิจัยกันมากเพื่อหาแนวทางและวิธีการซึ่งมีประสิทธิภาพที่จะแก้ไขและป้องกันการสูบบุหรี่ของบุคคลในกลุ่มวัยนี้ ข้อมูลสำคัญส่วนหนึ่งที่จะทำให้การหาแนวทางแก้ไขและป้องกันการสูบบุหรี่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็คือ การทราบถึงปัจจัยร่วมของกลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่โดยเฉพาะในช่วงเริ่มของการสูบ ซึ่งสามารถจะอ้างอิงให้ทราบ

ถึงกลุ่มที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ได้มากกว่า (Pederson, Neville and Lefcoe, 1982; Murphy and Price, 1988; Strebel, Kuhn and Yach, 1989) และจากการศึกษางานวิจัยในไทยแล้วพบว่า ข้อมูลส่วนนี้ยังมีน้อย งานวิจัยส่วนมากจะศึกษาปัจจัยทางด้านสังคมเป็นส่วนใหญ่ แต่จากการศึกษาในต่างประเทศพบว่า มีปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาหลายอย่างที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าในกลุ่มนักเรียนไทยนั้น นักเรียนที่สูบบุหรี่มีปัจจัยร่วมอะไรบ้าง และปัจจัยใดที่มีความสำคัญสูง เพื่อว่าข้อมูลที่ได้จะช่วยให้สามารถพิจารณาหาทางแก้ไขและป้องกันการสูบบุหรี่ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

แนวคิดพื้นฐานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการตระหนักถึงอันตรายอันเกิดจากการสูบบุหรี่ทั้งต่อสุขภาพของผู้สูบเองและผู้อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมที่ตามมาทำให้มีการเสนอแนวคิดและการศึกษามากมายเพื่อหาสาเหตุว่าทำไมบุคคลจึงสูบบุหรี่และยังคงลักษณะนิสัยการสูบบุหรี่ไว้ทั้งๆ ที่รู้ว่าการสูบบุหรี่มีโทษต่อร่างกาย ซึ่งจนถึงปัจจุบันยังไม่มีแนวคิดใดที่อธิบายได้เป็นที่พอใจ หรือได้รับการยอมรับอย่างเป็นเอกฉันท์ (Severson and Lichtenstein, 1986) เพียงแต่เป็นที่ยอมรับว่าจากแนวคิด และการศึกษาที่มีมานั้น การเริ่มสูบบุหรี่ของบุคคลนั้นได้รับอิทธิพลหลักจากปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยา ส่วนการคงอยู่ของการสูบบุหรี่นั้น นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาแล้ว ยังมีอิทธิพลของปัจจัยทางด้านชีววิทยาในแง่ของปฏิกิริยาของร่างกายต่อฤทธิ์ของสารนิโคตินในบุหรี่ (Lussell, 1979; Ashton and Stepney, 1982) แต่อย่างไรก็ตามในทางการแพทย์ยังถือว่าการติดบุหรี่เป็นเพียงภาวะเสพติดเป็นนิสัย (habituation) ซึ่งต่างกับภาวะเสพติด (addiction) เนื่องจากผลทางชีววิทยาของบุหรี่เหมือนกับกาแฟและเครื่องดื่มประเภทที่มีคาเฟอีนทั้งหลายที่แตกต่างจากผล ซึ่งเกิดจากมอร์ฟีน แอลกอฮอล์ บาร์บิทูเรต และยาเสพติดที่มีฤทธิ์รุนแรงทั้งหลาย การเสพติดของผู้สูบบุหรี่ จึงเป็นการติดทางใจไม่มีการติดทางกายอันเนื่องมาจากฤทธิ์ของนิโคตินหรือสารประกอบอื่น ๆ ในบุหรี่ (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2531) และเมื่อหยุดสูบ

ก็มักจะมีอาการขาดยา (Withdrawal Symptons) ที่เป็นอาการทางจิตใจ เช่น อาการหงุดหงิด กระวนกระวาย มากกว่าส่วนอาการทางกายมักไม่ปรากฏ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2524) ดังนั้นงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของบุคคลส่วนใหญ่ จึงให้ความสำคัญกับปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยา ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าทำให้ผู้วิจัยสามารถแยกปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาที่มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ 3 ปัจจัยใหญ่คือ ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ปัจจัยเกี่ยวกับตัวเยาวชนเอง และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม

ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวนักเรียนนั้นโดยส่วนใหญ่จะพิจารณาดัชนีบ่งชี้จากอาชีพของบิดามารดา การศึกษาของบิดามารดา หรือรายได้ของครอบครัว (นิยะดา ศรีจันทร์, 2521) ซึ่งงานวิจัยส่วนหนึ่งพบว่าการสูบบุหรี่ของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว Horn et al. (1959) ได้ศึกษาการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 21,980 คน พบว่านักเรียนที่สูบบุหรี่โดยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่บิดามารดามีระดับการศึกษาต่ำ ในขณะที่ Salber and MacMahon (1961) ซึ่งศึกษาการสูบบุหรี่ของนักเรียนเกรด 7-12 จำนวน 2,823 คน พบว่านักเรียนที่สูบบุหรี่โดยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำเช่นกัน โดยมีตัวบ่งชี้คืออาชีพของบิดา เช่นเดียวกับ Salber and Abelin (1967) ซึ่งได้ติดตามเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของการสูบบุหรี่ของนักเรียนเกรด 10 ชายหญิง 560 คน แบ่งเป็นกลุ่มที่สูบบุหรี่ 200 คน กลุ่มที่เคยลองสูบ 160 คน และกลุ่มที่ไม่เคยสูบ 200 คน เป็นเวลา 5 ปีครึ่งนั้น พบว่าการสูบบุหรี่ของกลุ่มที่ศึกษามีความสัมพันธ์ทางลบกับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว นอกจากนี้ Williams (1973) ซึ่งศึกษาลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 9 ชายหญิง จำนวน 386 คน และ Perderson, Neville and Lefcoe (1982) ซึ่งศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักเรียนเกรด 4-6 จำนวน 3,000 คน ก็พบเช่นเดียวกันว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับการที่สูบบุหรี่ของนักเรียน

ส่วนการศึกษาในไทยนั้น สมฤดี มอบนรินทร์ (2531) ซึ่งศึกษาระบาดวิทยาของการสูบบุหรี่ในนักเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 633 คน พบว่า การสูบบุหรี่ของนักเรียนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับอาชีพของมารดา โดยนักเรียนที่สูบบุหรี่ส่วนใหญ่มารดาจะมีอาชีพค้าขายและเกษตรกรรม

ปัจจัยเกี่ยวกับตัวนักเรียนเอง

จากแนวคิดและงานวิจัยที่ผ่านมาพบปัจจัยส่วนบุคคลหลาย ๆ ประการที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ ซึ่งได้แก่ลักษณะต่อไปนี้

1. <u>การเห็นคุณค่าในตนเอง</u> (Self-Esteem) การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการตัดสินความมีคุณค่าของตนเอง ซึ่งแสดงถึงทัศนะที่บุคคลมีต่อตนเองเป็นการยอมรับหรือไม่ยอมรับตนเอง และยังแสดงถึงขอบเขตของความเชื่อที่บุคคลมีต่อความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีค่าของตนเอง (Coopersmith, 1984) บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะสามารถเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต สามารถยอมรับสถานการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวัง และท้อแท้ใจด้วยความเชื่อมั่น ด้วยความหวังและด้วยความกล้าหาญ จึงเป็นบุคคลที่มักประสบความสำเร็จมีความสุข (Bruno, 1983) อีกทั้งไม่มีพฤติกรรมที่จะทำลายสุขภาพของตน อาทิ การสูบบุหรี่นี้ด้วย (Olds, 1987) ซึ่งจากงานวิจัยที่มีมาก็พบว่าในกลุ่มผู้ที่สูบบุหรี่มักจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ดังเช่น Ahlgren et al. (1982) ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการเริ่มสูบบุหรี่ในกลุ่มนักเรียนก่อนวัยรุ่น โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 5-6 รวม 625 คน พบว่ากลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่ากลุ่มที่ไม่สูบอย่างมีนัยสำคัญ Ahlgren et al. จึงกล่าวว่า นักเรียนกลุ่มที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่มากที่สุดก็คือกลุ่มที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และ Banaguro and Banaguro (1987)

ซึ่งศึกษาการสูบบุหรี่ การเห็นคุณค่าในตนเองและตัวแปรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในกลุ่มนักเรียนเกรด 4-12 จำนวน 934 คน พบว่ากลุ่มที่สูบบุหรี่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่ากลุ่มที่ไม่สูบอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน

Tucker (1985) ศึกษาตัวแปรด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต ด้านสังคม ด้านจิตวิทยา และด้านร่างกาย กับความตั้งใจในการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาจำนวน 386 คน พบว่านักเรียนกลุ่มที่มีความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่มีความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญ และ Muaphy and Price (1988) ซึ่งศึกษาถึงอิทธิพลของการเห็นคุณค่าในตนเอง การสูบบุหรี่ของพ่อแม่ การอาศัยอยู่ในถิ่นที่มีการผลิตบุหรี่ ต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นนั้นก็พบว่านักเรียนที่สูบบุหรี่ มีการเห็นคุณค่าตนเองต่ำกว่า นักเรียนกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ และในกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ด้วยกันเอง นักเรียนกลุ่มที่มีความตั้งใจ ที่ๆจะสูบบุหรี่ในอนาคตจะมีการคุณค่าในตนเองต่ำกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่มีความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่

2. <u>ความเชื่อในอำนาจภายใน-ภายนอกตน</u> (Locus of Control)

บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน จะเชื่อว่าผลของการกระทำที่เขาได้รับเป็นผลที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ซึ่งตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีความเชื่อในอำนาจภายนอกตนที่เชื่อว่าผลของการกระทำที่เขาได้รับเป็นผลจากอิทธิพลของคนอื่น สิ่งแวดล้อม โชคชะตา หรือความบังเอิญ มากกว่าที่จะเกิดจากความสามารถ ความพยายาม หรือการกระทำของตนเอง (Wallston and Wallston, 1978; Lefcourt, 1981; Rotter, 1982)

งานวิจัยจำนวนมาก พบว่า ทัศนคติและพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อตนเองมีความสัมพันธ์กับความเชื่อในอำนาจภายนอกตน (Clarke et al., 1982) ในส่วนของงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสูบบุหรี่กับความเชื่อในอำนาจภายใน-ภายนอกตนนั้น Williams (1973) ได้ศึกษากับกลุ่มนักเรียนเกรด 9 ชาย 201 คน หญิง 185 คน พบความสัมพันธ์ระหว่างการสูบบุหรี่กับความเชื่อในอำนาจภายใน-ภายนอกตน เฉพาะในกลุ่มนักเรียนหญิงโดยกลุ่มที่สูบบุหรี่ มักจะมีความเชื่อในอำนาจภายนอกตน และ Clarke et al. (1982)

ซึ่งศึกษากับกลุ่มนักเรียนเกรด 7 ชายหญิงจำนวน 1,307 คน พบว่านักเรียนที่เคยสูบบุหรี่ นักเรียนที่สูบบุหรี่ในปัจจุบัน และนักเรียนที่มีความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่ในอนาคต มีความเชื่อในอำนาจภายนอกตน แต่นักเรียนที่ไม่สูบบุหรี่จะมีความเชื่อในอำนาจภายในตน

James et al.(1965) ได้ให้เหตุผลว่าการที่บุคคลที่มีความเชื่อในอำนาจภายนอกตนมีแนวโน้มจะเริ่มสูบบุหรี่มากกว่าบุคคลที่มีความเชื่อในอำนาจภายในตนนั้น เป็นเพราะว่าเขาจะคล้อยตามกลุ่มเพื่อนและการโฆษณาได้ง่ายกว่า ในขณะที่ Foss (1973) พบว่าผู้ที่สูบบุหรี่ซึ่งมีความเชื่อในอำนาจภายนอกตนนั้นมักจะเชื่อว่าเขาอาจจะตายด้วยเหตุอื่น ๆ ได้อีกมากมาย เช่น ตายเพราะการระเบิดทางนิวเคลียร์ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ อุบัติเหตุทางรถยนต์ มากกว่าที่จะตายด้วยโรคมะเร็งหรือโรคหัวใจซึ่งเกิดจากการสูบบุหรี่

Chassin และ Presson (1984) สรุปจากการศึกษาตัวแปรทางจิตวิทยาสังคม เพื่อดูอำนาจการทำนายพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักเรียนเกรด 6-11 จำนวน 2,818 คนว่า กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะสูบบุหรี่นั้นจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อในอำนาจภายนอกตนมากกว่ากลุ่มที่มีความเสี่ยงต่ำ

3. <u>บุคลิกภาพแบบเก็บตัว-แสดงตัว</u> (Introvert-Extravert Personality)

Jung ได้แบ่งลักษณะบุคลิกภาพของคนเราออกเป็น 2 อย่างคือ บุคลิกภาพแบบเก็บตัว และบุคลิกภาพแบบแสดงตัว โดยบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัวจะสนใจในโลกภายในของตนมากกว่า ซึ่งแตกต่างจากบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวที่สนใจโลกภายนอกมากกว่า ยึดถือเอาความจริงภายนอกหรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก การกระทำทั้งหลายของบุคคลที่มีบุคลิกภาพประเภทนี้จึงมีสภาพแวดล้อมต่าง ๆ หรือโลกภายนอกเป็นตัวกำหนด ในทัศนะของ Eysenck (1967 quoted in McCrae, Costa and Bosse, 1978) บุคคลที่มีบุคคลิภาพแบบแสดงตัวจะมีการกระตุ้นเร้าในเปลือกสมองชั้นสีเทาต่ำ จึงนำไปสู่การแสวงหาสิ่งกระตุ้นจากภายนอก เช่น การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น กิจกรรมที่น่าตื่นเต้นหรือเสี่ยงอันตราย และสารกระตุ้น เช่น นิโคติน ซึ่งเป็นส่วนประกอบในบุหรี่ เป็นต้น

Eysenck et al. (1960) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสูบบุหรี่กับลักษณะบุคลิภาพแบบแสดงตัว โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นชายอายุระหว่าง 40-70 ปี จำนวน 2,360 คน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มที่สูบบุหรี่จะมีลักษณะบุคลิกภาพแสดงตัวมากกว่ากลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญ และจากการศึกษาแบบติดตามระยะยาวของ Cherry and Kiernan (1976) โดยได้มีการวัดลักษณะบุคลิกภาพในกลุ่มวัยรุ่นชายหญิงอายุ 16 ปี จำนวน 5,362 คน แล้วติดตามเก็บข้อมูลการสูบบุหรี่ของกลุ่มนี้อีกเมื่ออายุ 20 และ 25 ปี พบว่ากลุ่มที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบแสดงตัวมีการสูบบุหรี่มากกว่ากลุ่มที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว นอกจากนี้ Smith (1970 quoted in Ashton and Stepney, 1982) ได้ทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบแสดงตัวกับการสูบบุหรี่ในช่วง 1956-1970 จากงานวิจัยที่ทบทวนทั้งหมด 25 เรื่อง พบว่ามี 22 เรื่องที่พบว่าผู้ที่สูบบุหรี่จะมีลักษณะบุคลิกภาพแสดงตัวมากกว่ากลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ ไม่ว่าจะในกลุ่มนักเรียนหรือในกลุ่มวัยผู้ใหญ่

4. <u>ความวิตกกังวล</u> (Anxiety)

ความคิดที่ว่าการสูบบุหรี่ช่วยลดความวิตกกังวลเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลเหล่านั้นสูบบุหรี่ (Ashton and Stepney, 1982; Glasgow and McCaul, 1985; Renick and Botvin, 1985; Bloom, 1988) ดังนั้นลักษณะหนึ่งของบุคคลที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ก็คือ ความวิตกกังวลสูง (Renick and Botvin, 1985) Matarazzo and Saslow (1960 quoted in Walker et al., 1969) พบว่ากลุ่มผู้ที่สูบบุหรี่มีความวิตกกังวลมากกว่ากลุ่มที่ไม่สูบ และ Walker et al. (1960) ซึ่งศึกษาลักษณะทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหญิงอายุ 18-23 ปี จำนวน 72 คน พบว่ากลุ่มที่สูบบุหรี่มีความวิตกกังวลสูงกว่ากลุ่มที่ไม่สูบอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน McCrae, Costa and Bosse (1978) ซึ่งศึกษาการสูบบุหรี่ ความวิตกกังวล และลักษณะบุคลิกภาพแบบแสดงตัวโดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นชายวัยผู้ใหญ่ จำนวน 2,000 คน ก็พบว่ากลุ่มที่สูบบุหรี่มีความวิตกกังวลสูงกว่ากลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่เช่นเดียวกัน

5. ความเครียด (Stress)

การสูบบุหรี่เป็นวิธีการหนึ่งที่บุคคลใช้เพื่อจัดการกับความเครียด (Ahlgren et al., 1982; Jalaweie et al., 1982; Hirschman, Leventhal and Glynn, 1984) จากการศึกษาของ Wills (1985) ซึ่งศึกษาความเครียด กลวิธีจัดการกับความเครียด การสูบบุหรี่และการใช้แอลกอฮอล์ในเด็กวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 7 สองรุ่น รุ่นที่ 1 จำนวน 675 คน รุ่นที่ 2 จำนวน 901 คน โดยมีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาดังกล่าวครั้งแรกเมื่อนักเรียนเริ่มต้นเรียนเกรด 7 และจะเก็บข้อมูลเดิมซ้ำอีก 3 ครั้งในปลายปีการศึกษาของเกรด 7 ต้นปีการศึกษาและปลายปีการศึกษาของเกรด 8 ข้อมูลที่ได้พบว่าความเครียดเป็นตัวทำนายการสูบบุหรี่ได้อย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ Banaguro and Banaguro (1987) ซึ่งศึกษามโนทัศน์แห่งตน ความเครียด และการใช้บุหรี่ของนักเรียนเกรด 4-12 จำนวน 934 คน พบว่านักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรี่มีคะแนนความเครียดสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับการศึกษาในไทยนั้น ธีระ ลิ่มศิลา (2525) ได้ศึกษาเหตุผลการสูบบุหรี่ในกลุ่มครูสอนสุขศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และกลุ่มนักศึกษาแพทย์ พบว่าเหตุผลอันดับหนึ่งก็คือ เพื่อลดความเครียด นอกจากนี้ศิวาภรณ์ อุบลชลเขตต์ และคณะ (2533) ได้ศึกษา ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา ในจังหวัดสงขลา จำนวน 309 คน พบว่านักศึกษาทั้งที่สูบและไม่สูบบุหรี่ต่างก็เห็นว่าการสูบบุหรี่มีประโยชน์คือ คลายความเครียด

6. ทักษะทางสังคม (Social Skill)

ทักษะทางสังคมเป็นความสามารถในการจัดการจัดการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Argyris, 1968) บุคคลจะเรียนรู้ทักษะทางสังคมมาตั้งแต่ช่วงวัยเด็ก และเมื่อถึงวัยรุ่นบุคคลจะมีทักษะทางสังคมพื้นฐานส่วนใหญ่แล้ว อาทิ การเริ่มและการดำรงการสนทนาการแสดงความคิดเห็น การขอร้อง การปฏิเสธและการไม่เห็นด้วย เป็นต้น (Goldstein et

al., 1979; Ford, 1982; Botvin and Wills, 1985; Pentz, 1985) วัยรุ่นที่มีประสบการณ์ช้าในการเรียนรู้ทักษะทางสังคม หรือผู้ที่มีความบกพร่องในทักษะทางสังคมมักมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เช่น การก้าวร้าว การเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม การหนีโรงเรียน การถอยหนีจากสังคม และการใช้สิ่งเสพติดเป็นต้น (Quay and Quay, 1965; Goldstein et al., 1978) และการสูบบุหรี่เป็นพฤติกรรมหนึ่งที่ได้รับการมองว่ามีสาเหตุประการหนึ่งมาจากการขาดทักษะทางสังคม อาทิ การไม่สามารถปฏิเสธการชักชวนของเพื่อนได้ (McAlister, Perry and Maccoby, 1979) ดังนั้นโปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่ในกลุ่มวัยรุ่นที่มีการศึกษาวิจัยกันในช่วงหลัง ๆ ส่วนใหญ่มักจะมีการฝึกทักษะทางสังคมอยู่ด้วยเสมอ (Hover and Gaffney, 1988)

Gilchrist et al. (1985) ได้ศึกษาว่าทักษะทางสังคมจะเป็นตัวทำนายการสูบบุหรี่ได้เพียงใด โดยมีการวัดทักษะทางสังคมของเด็กนักเรียนเกรด 6 จำนวน 129 คน แล้วอีก 15 เดือน ต่อมาซึ่งเด็กกลุ่มนี้จะอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก็จะมีการวัดการสูบบุหรี่ของเด็ก ผลการศึกษาพบว่าทักษะทางสังคมที่เด็กมีในระดับเกรด 6 นั้น สามารถทำนายการสูบบุหรี่ของนักเรียนเมื่ออยู่ในระดับมัธยมศึกษาได้ถูกต้องมากกว่า 80% ส่วน Hover and Gaffney (1988) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ในวัยรุ่นหญิงจำนวน 143 คน พบว่าทักษะทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่แยกความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่สูบบุหรี่กับกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ได้โดยกลุ่มที่สูบบุหรี่ส่วนมากมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ในขณะที่กลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่จะมีทักษะทางสังคมระดับนี้น้อยมาก

7. <u>ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่</u>

ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ เป็นอีกตัวแปรหนึ่งซึ่งพบว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ โดยนักเรียนที่สูบบุหรี่หรือมีความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่ในอนาคตมักจะมีทัศนคติที่ดีต่อการสูบบุหรี่ ดังเช่น Pederson, Baskerville and Lefcoe (1981) ซึ่งศึกษาการสูบบุหรี่ และตัวแปรที่เกี่ยวข้องในกลุ่มนักเรียนเกรด 6-8 จำนวน 1,682 คน พบว่า นักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรี่มีทัศนคติที่ดีต่อการสูบบุหรี่มากกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ การศึกษาของ Meier (1991) ซึ่งได้

สำรวจผลกระทบของการมีตัวแบบที่สูบบุหรี่ในสังคมต่อทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนโดยศึกษากับกลุ่มนักเรียน เกรด 7 และเกรด 11 รวม 1,085 คน ก็พบผลในทำนองที่สอดคล้องกันโดยกลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่มีทัศนคติทางลบต่อการสูบบุหรี่น้อยกว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยสูบบุหรี่

Chassin et al. (1984) ได้ศึกษาทัศนคติต่อการสูบบุหรี่การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่ และตัวแปรทางจิตวิทยาสังคมอื่น ๆ อีกหลายตัวแปร เพื่อดูอำนาจในการทำนายพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนที่ไม่เคยสูบบุหรี่เลยกับนักเรียนที่เคยลองสูบ รวม 2,818 คน โดยติดตามพฤติกรรมการสูบบุหรี่เป็นเวลา 2 ปี พบว่าทัศนคติต่อการสูบบุหรี่เป็นตัวแปรที่สามารถทำนายการสูบบุหรี่ของกลุ่มที่เคยลองสูบได้ดีที่สุด และยังพบอีกว่าในกลุ่มของนักเรียนที่มีความตั้งใจที่จะสูบบุหรี่ในอนาคตจะมีทัศนคติที่ดีต่อการสูบบุหรี่มากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความตั้งใจที่จะสูบ นอกจากนี้แล้ว Flay et al. (1983) ได้กล่าวสรุปว่าจากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมานั้นปรากฏชัดเจนว่าทัศนคติต่อการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ แต่จะอย่างไรก็ตามการจะพิสูจน์ว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุนั้นยังมีหลักฐานน้อยมาก

การศึกษาในประเด็นของทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ในไทยเรานั้นพบผลการศึกษาที่สอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศ โดยมาลา รักษาพราห์ม (2527) ซึ่งศึกษาปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาที่ทำนายความตั้งใจในการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 306 คน พบว่า ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการสูบบุหรี่ของนักเรียน และสมชัย ชื่นตา (2528) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของกลุ่มนักเรียนชายระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา จำนวน 1,500 คน พบว่า นักเรียนกลุ่มที่เคยสูบบุหรี่แล้วเลิกสูบมีทัศนคติด้านลบต่อการสูบบุหรี่สูงกว่านักเรียนที่ปัจจุบันยังสูบ

8. <u>ความรู้ในอันตรายที่เกิดจากการสูบบุหรี่</u>

กับข้อสรุปที่ว่า การรู้ถึงอันตรายที่เกิดจากการสูบบุหรี่แล้วจะทำให้บุคคลไม่สูบบุหรี่นั้น จากผลการวิจัยที่ผ่านมามีทั้งที่สอดคล้องและที่ขัดแย้งกับข้อ

สรุปดังกล่าว Pederson, Baskerville and Lefcoe (1981) ศึกษาการสูบบุหรี่ ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ และความรู้ในความสัมพันธ์ระหว่างการสูบบุหรี่และสุขภาพในกลุ่มนักเรียนเกรด 6-8 นั้นได้ข้อสรุปว่า ยิ่งนักเรียนมีความรู้ในความสัมพันธ์ระหว่างการสูบบุหรี่กับสุขภาพมากเท่าไหร่ การเกี่ยวข้องกับบุหรี่ก็จะยิ่งมีน้อยลง และ Strebel, Kuhn and Yach (1989) ซึ่งศึกษาการสูบบุหรี่ของประชาชนชาวผิวดำแห่ง Capetown ในแอฟริกาใต้โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับสูงกว่าประถมศึกษาขึ้นไป จำนวน 673 คน และผู้ที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่จำนวน 1,300 คน พบว่า กลุ่มที่สูบบุหรี่ จะตระหนักถึงอันตรายจากการสูบบุหรี่น้อยกว่ากลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ นอกจากนั้น Murray, Kiryluk and Swan (1984) ซึ่งได้ศึกษาลักษณะของโรงเรียนกับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจำนวน 6,000 คน โดยมีการเริ่มสำรวจการสูบบุหรี่ตั้งแต่นักเรียนเหล่านี้เข้าเรียนปีแรกในระดับมัธยมศึกษา และติดตามผลทุกปีจนจบระดับมัธยมศึกษาและหลังจากจบไป 2 ปีแล้ว ก็มีการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่อีกครั้งด้วย จากข้อมูลพบว่ากลุ่มนักเรียนที่มาจากโรงเรียนซึ่งไม่มีการให้การศึกษาในความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพ กับการต่อต้านการสูบบุหรี่มีการสูบบุหรี่มากกว่ากลุ่มนักเรียนที่มาจากโรงเรียนซึ่งมีการให้การศึกษาในประเด็นดังกล่าว

ส่วนผลการศึกษาที่ขัดแย้งนั้น Thompson (1978) ได้ทบทวนรายงานเกี่ยวกับโปรแกรมการให้การศึกษาเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ซึ่งตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในช่วง ค.ศ.1960-1976 พบว่า ส่วนใหญ่เน้นที่การให้ความรู้ในอันตรายที่เกิดจากการสูบบุหรี่ ซึ่งไม่ค่อยประสบผลในการยับยั้งหรือป้องกันการสูบบุหรี่เท่าใดนักโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น Rawbone and Guz (1972) ได้ศึกษาการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาในปี ค.ศ.1975 และ 1979 โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10,498 คน และ 12,002 คน ตามลำดับ พบว่าไม่มีความแตกต่างทางความรู้ในอันตรายจากการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักเรียนที่สูบและไม่สูบบุหรี่ เช่นเดียวกับการศึกษาในไทย โดยสมฤดี มอบนรินทร์ (2531) ซึ่งศึกษาระบาดวิทยาของการสูบบุหรี่ในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษานั้น พบว่า ความรู้ในเรื่องบุหรี่ของกลุ่มที่สูบบุหรี่ และกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ไม่มีความแตกต่างกัน

Bell and Battjes (1985) ได้สรุปในประเด็นการให้ความรู้ถึงอันตรายจากการสูบบุหรี่เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ว่า จากหลักฐานที่มีชี้ว่าการสอนเกี่ยวกับผลทางลบอย่างเดียวเป็นกลวิธีการป้องกันที่ไม่ค่อยได้ผล แต่ไม่ได้หมายความว่าความรู้เกี่ยวกับอันตรายจากการสูบบุหรี่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญ แต่การให้ความรู้ควรคำนึงถึงพัฒนาการด้านความคิดของวัยรุ่นในแง่ที่ว่าวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะมองแค่ปัจจุบัน จึงรับรู้ผลได้ทางสังคมระยะสั้นจากการสูบบุหรี่ เช่น การได้รับการยอมรับจากกลุ่ม การดูเป็นผู้ใหญ่ เป็นต้น ดังนั้นถ้าเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับผลลบของการสูบที่เห็นทันทีทันใด เช่น นิโคตินทำให้เกิดความเหลืองบนฟันหรือลมหายใจมีกลิ่นเหม็นของบุหรี่เป็นต้น แล้วจะช่วยให้ป้องกันได้ดีกว่าที่จะเน้นการให้ความรู้ถึงผลระยะยาวอย่างเดียว

9. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนับเป็นปัจจัยกำหนดทางสังคมจิตวิทยาประการหนึ่งของการสูบบุหรี่ในกลุ่มวัยรุ่น (Tamerin, 1973) งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับการสูบบุหรี่จึงมักจะพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ โดยนักเรียนที่สูบบุหรี่มักจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ Salber and MacMahon (1962 quoted in Tamerin, 1973) ได้ศึกษาการสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั้งในโรงเรียนของรัฐและเอกชน รวม 6,810 คน พบว่านักเรียนที่สูบบุหรี่ส่วนใหญ่มักจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ Loaye et al. (1972) ซึ่งศึกษาตัวแปรด้านต่าง ๆ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่สูบบุหรี่จำนวน 1,205 คน พบเช่นกันว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่มักจะต่ำ และ Bewley and Bland (1977) ซึ่งศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปัจจัยทางสังคมที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอายุ 10-12 ปี ทั้งที่สูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ รวม 491 ก็พบว่านักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรี่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่

Pederson, Baskerville and Lefoce (1981) ศึกษาการสูบบุหรี่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัจจัยทางสังคม ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ และ

ความรู้เกี่ยวกับผลของการสูบบุหรี่ ของนักเรียนเกรด 6-8 จำนวน 1,082 คน พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมักจะเป็นผู้ที่สูบบุหรี่ ในขณะที่ Nelson et al. (1986) ซึ่งศึกษาการสูบบุหรี่และปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาอายุ 11-16 ปี จำนวน 10,500 คน พบว่านักเรียนที่สูบบุหรี่ส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

Krohn et al.(1986) ได้ศึกษาการสูบบุหรี่ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียนเกรด 9-12 จำนวน 1,180 คน พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมักจะสูบบุหรี่และ Hover and Gaffney (1988) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของกลุ่มวัยรุ่นหญิง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหญิง เกรด 8-10 จำนวน 143 คน ก็พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ส่วนใหญ่มักจะสูบบุหรี่เช่นกัน ส่วนการศึกษาในไทยโดยสมชัย ชื่นตา (2528) นั้น พบว่านักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรี่มักจะมีผลการเรียนต่ำเช่นกัน

สำหรับการพยายามอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นนั้น Newman (1970) พบว่านักเรียนที่สูบบุหรี่มองว่าหากประเมินจากการคาดหวังของทางโรงเรียนและผู้ปกครองแล้วตนเองเป็นผู้ที่ล้มเหลว Newman จึงมองว่าการสูบว่าเป็นพฤติกรรมทดแทนที่วัยรุ่นใช้เพื่อการบรรลุผลในแง่ของการได้รับสถานภาพตามวัฒนธรรมของผู้ที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียน หรือตามวัฒนธรรมในกลุ่มวัยรุ่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ Barland and Rudolph (1975 quoted in Hover and Gaffney, 1988) ที่ว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำใช้การสูบบุหรี่เป็นกลไกป้องกันตนเองในการต่อต้านกับมโนทัศน์แห่งตนที่สูญเสียไป โดยการสูบบุหรี่ของเขาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการเป็นอิสระหรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นความพยายามที่จะยกระดับมโนภาพแห่งตนของวัยรุ่นนั่นเอง

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม

สภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีตัวแบบที่สูบบุหรี่ให้เห็นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของเด็กและวัยรุ่น โดยก่อให้เกิดการเลียนแบบตามตัวอย่างที่เห็นเนื่องจากการสูบบุหรี่เป็นพฤติกรรมซึ่งเห็นผลกรรมทางลบช้า มักจะเห็นผลกรรมที่เป็นการเสริมแรงในทันทีมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่นแล้ว การสูบบุหรี่มักจะได้รับการเสริมแรงทางสังคมโดยทันทีจากกลุ่มเพื่อน (Evans and Henderson, 1979; McAlister, Perry and Maccoby, 1979; Gordon, 1986; Meier, 1991) จากแนวคิดและงานวิจัยที่มีการสูบบุหรี่ของบุคคลในสังคมต่อไปนี้ถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนอันได้แก่

1. <u>บิดามารดาหรือผู้ปกครอง</u>

พ่อแม่ที่สูบบุหรี่เป็นตัวแบบที่ส่งผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในพฤติกรรมการสูบบุหรี่ อีกทั้งเด็กมักจะเห็นพ่อแม่ใช้การสูบบุหรี่เป็นวิธีการจัดการกับความเครียด ความเบื่อ พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพ่อแม่จึงเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้เด็กมีความเสี่ยงต่อการเป็นผู้สูบบุหรี่ (Evans and Henderson, 1979; Chassin and Presson, 1984; Perry and Silvis, 1987)

Bewley and Balnd (1977) ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคม ผลการเรียน กับการสูบบุหรี่ของนักเรียน อายุ 10-12 ปี จำนวน 491 คน พบว่านักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรี่มักจะมีพ่อแม่อย่างน้อย 1 คน ที่สูบบุหรี่ Pederson, Baskerville and Lefcoe (1981) ศึกษาการสูบบุหรี่และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเกรด 6-8 จำนวน 1,082 คน พบว่าการสูบบุหรี่ของนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการสูบบุหรี่ของพ่อแม่ ในขณะที่ Ahlgren et al., (1981) ซึ่งศึกษากับกลุ่มนักเรียนเกรด 5 และเกรด 6 รวม 600 คน และ Murray, Kiryluk and Swan (1985) ซึ่งได้วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นของอิทธิพลของพ่อแม่ต่อการสูบบุหรี่ของเด็กโดยนำข้อมูลมาจากการศึกษาของ Banks et al. (1978) ต่างก็ได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับ Bewley and Bland

018195

สำหรับการศึกษาวิจัยในไทยในประเด็นที่เกี่ยวกับอิทธิพลของพ่อแม่ที่สูบบุหรี่ต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนนั้น วรรณี ทิพย์พยอม และคณะ (2519) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของนักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำนวน 606 คน พบว่าเด็กนักเรียนที่เคยสูบบุหรี่ส่วนใหญ่มีพ่อสูบบุหรี่ และรณรุทธิ์ บุตรแสนคม (2525) ซึ่งได้ศึกษาถึงผลของการจัดโปรแกรมการงดสูบบุหรี่ให้กับนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษามหาสารคาม พบเช่นกันว่านักศึกษาที่สูบบุหรี่ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีพ่อสูบบุหรี่ นอกจากนี้ สมชัย ชื่นตา (2528) ซึ่งศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของกลุ่มนักเรียนชายระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น ก็พบผลที่สอดคล้องว่านักเรียนที่สูบบุหรี่มักจะมีบุคคลในครอบครัวคือ พ่อและพี่ชายสูบบุหรี่

2. <u>พี่น้อง</u>

งานวิจัยส่วนหนึ่งนอกจากจะพบว่าการสูบบุหรี่ของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนแล้ว การสูบบุหรี่ของพี่ชายหรือพี่สาวก็พบว่าน่าจะมีผลต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนด้วย ดังเช่น Bewley, Bland and Harris (1974) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 300 คน โดยเป็นนักเรียนที่สูบบุหรี่ 100 คน นักเรียนที่เคยลองสูบ 100 คน และนักเรียนที่ไม่เคยสูบบุหรี่เลย 100 คน พบว่าการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายมีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของพี่ชายพี่สาวอย่างมีนัยสำคัญโดย 69% ของนักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรี่มักมีพี่ชายพี่สาวอย่างน้อย 1 คนที่สูบบุหรี่ กลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่น้อย กลุ่มนักเรียนที่เคยลองสูบ และกลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยสูบ จะมีพี่ชายพี่สาวอย่างน้อย 1 คนที่สูบบุหรี่เป็น 33%, 20% และ 9% ตามลำดับ เช่นเดียวกับ Bewley and Bland (1977) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีสุดท้ายและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีแรก รวม 491 คน ก็พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกสูงระหว่างการมีพี่ชายที่สูบบุหรี่กับการสูบบุหรี่ของนักเรียนโดย 45% ของนักเรียนที่สูบบุหรี่จัด มีพี่ชายที่สูบบุหรี่ในขณะที่นักเรียนกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่มีพี่ชายที่สูบบุหรี่เพียง 3%

Connell et al. (1981) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของนักเรียนประถมศึกษา อายุ 10-12 ปี จำนวน 6,519 คน พบว่า การสูบบุหรี่ของพี่ชายพี่สาวเป็นตัวแปรสำคัญอันดับที่ 3 ที่สามารถทำนายสถานภาพการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้และ McCaul et al. (1982) ซึ่งศึกษาตัวแปรที่ทำนายการสูบบุหรี่ของนักเรียนเกรด 7 จำนวน 297 คน พบว่าเปอร์เซนต์ของพี่ชายพี่สาวที่สูบบุหรี่เป็นตัวแปรหนึ่งที่อำนาจในการทำนาย นอกจากนี้ Murray et al. (1983) ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่เพิ่มความเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาแบบติดตามผลระยะยาวของ Bank et al. (1978) ก็พบว่านักเรียนที่มีพี่ชายพี่สาวที่สูบบุหรี่อย่างน้อย 1 คน มีแนวโน้มที่จะเพิ่มพฤติกรรมการสูบบุหรี่มากกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่มีพี่ที่สูบบุหรี่

3. <u>เพื่อน</u>

การมีกลุ่มเพื่อนหรือเพื่อนสนิทที่สูบบุหรี่นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียน (Dielman et al., 1987; Perry and Silvis, 1987) วัยรุ่นจำนวนมากสูบบุหรี่เพราะรับรู้ว่าทำให้ตนเองได้รับสถานภาพและการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน (Newman, 1970) เมื่อได้รับการชักชวนหรือเห็นเพื่อนสูบจึงมักทำตาม (Gordon, 1986) งานวิจัยส่วนใหญ่จึงมักได้ข้อสรุปที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มเพื่อนที่สูบบุหรี่ต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนดังเช่น Cornell et al. (1981) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 6,519 คน พบว่า การสูบบุหรี่ของเพื่อนเป็นตัวทำนายการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ดีที่สุด และ Peddrson, Neville and Lefcoe (1981) ที่ศึกษา การสูบบุหรี่ของนักเรียนเกรด 4-6 จำนวน 3,000 คน ก็ได้ผลสรุปเช่นเดียวกัน

Castro et al. (1987) ศึกษาปัจจัยกำหนดการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นโดยยึดโมเดลการจัดการกับความเครียดมาเป็นหลักในการศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 10-12 จำนวน 810 คน พบว่า จำนวนเพื่อนที่สูบบุหรี่เป็นตัวทำนายการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ดีที่สุด และ Ary and Biglan (1988) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับ

มัธยมศึกษา จำนวน 1,171 คน ในระยะเวลา 1 ปี พบว่าจำนวนเพื่อนที่สูบบุหรี่เป็นตัวทำนายการเริ่มสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ดีเช่นกัน

อีกข้อสรุปหนึ่งที่มักจะพบจากงานวิจัยก็คือ นักเรียนที่สูบบุหรี่มักจะมีเพื่อนที่สูบบุหรี่มากกว่า นักเรียนกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ ดังเช่น Bewley and Bland (1977) ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคมและตัวแปรอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอายุ 10-12 ปี ทั้งที่สูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ รวม 491 คน นั้นพบว่านักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรี่มีเพื่อนที่สูบบุหรี่มากกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่เช่นเดียวกัน Gordon (1986) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่แตกต่างระหว่างกลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่กลุ่มนักเรียนที่เคยลองสูบ และกลุ่มนักเรียนที่ไม่เคยสูบ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 7 จำนวน 2,339 คน ก็พบว่านักเรียนกลุ่มที่สูบบุหรี่มีเพื่อนที่สูบบุหรี่มากกว่ากลุ่มอื่น นอกจากนี้ Hover and Gaffney (1988) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียนหญิงเกรด 8-10 จำนวน 143 คน และ Strebel, Kuhn and Yach (1989) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่กำหนดการสูบบุหรี่กับกลุ่มนักเรียนระดับสูงกว่าประถมศึกษาจำนวน 673 คน กลุ่มวัยผู้ใหญ่จำนวน 1,320 คน ต่างก็พบผลการศึกษาที่สอดคล้องกับข้อสรุปดังกล่าว

นอกจากนี้ Bewley, Bland and Harris (1974) พบว่านักเรียนระดับประถมศึกษาที่สูบบุหรี่ 100 คน ที่ศึกษานั้นมากกว่าครึ่งหนึ่งที่มีการเริ่มสูบบุหรี่ครั้งแรกกับเพื่อน Hirschman, Leventhal and Glynn (1984) ซึ่งศึกษาพัฒนาการของพฤติกรรมการสูบบุหรี่โดยการสัมภาษณ์นักเรียนเกรด 2-10 จำนวน 386 คน พบว่าบุคคลที่มีกลุ่มเพื่อนสูบบุหรี่มักจะลองสูบบุหรี่มากกว่าและกลายเป็นผู้สูบบุหรี่มากกว่ากลุ่มที่ไม่มีเพื่อนที่สูบบุหรี่และ Fridman, Lichtenstein and Biglan (1985) ได้ศึกษาถึงสถานการณ์เริ่มสูบบุหรี่ของนักเรียนเกรด 7-12 จำนวน 157 คน เพื่อหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มสูบบุหรี่ พบว่าการชี้แนะและการชักชวนจากเพื่อนเป็นสถานการณ์หลักที่ทำให้นักเรียนเริ่มสูบบุหรี่

สำหรับการศึกษาในไทยนั้นพบอิทธิพลของเพื่อนต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนเช่นกัน โดยวรรณี ทิพย์พยอม และคณะ (2519) พบว่าเหตุจูงใจให้สูบบุหรี่ของกลุ่มนักเรียนชายที่ศึกษาประการสำคัญที่สุดได้แก่ การสูบตามเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับผลที่ได้จากการศึกษาของศิวาภรณ์ อุบลชลเบตต์ และคณะ (2533)

และผลที่ได้จากการศึกษาของจุรีรัตน์ บวรวัฒนุวงศ์ (2531) ในขณะที่ มาลา รักษาพราห์ม (2526) ซึ่งศึกษาปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาที่ทำนายความตั้งใจในการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษา พบว่าการสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิทมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความตั้งใจในการสูบบุหรี่ของนักเรียน และ ยุบลวรรณ ประมวลรัฐการ (2532) ซึ่งศึกษาตัวแบบสมุฏฐานการใช้ยาหรือสิ่งเสพติดในวัยรุ่นกับกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าการคบเพื่อนที่สูบบุหรี่มีผลกระทบโดยตรงต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนมากที่สุด

4. <u>ครู</u>

ในช่วงชีวิตวัยเรียนเด็กจะเรียนรู้และพัฒนาลักษณะนิสัยหลาย ๆ อย่างการกระทำของครูนับเป็นปัจจัยหลักประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพัฒนาลักษณะนิสัยต่าง ๆ เหล่านั้น Egsmose and Egsmose (1973 quoted in Bewley, Johnson and Banks, 1979) ยิ่งในสังคมไทยเรานักเรียนจะเห็นความสำคัญและยอมรับอิทธิพลของครูมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และบุญยิ่ง เจริยยิ่ง, 2517) ดังนั้นการสูบบุหรี่ของครูจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของนักเรียนและจากการศึกษาอายุกับการสูบบุหรี่โดยชวนพิศ บุณยรัตเวช (2526) ก็พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ประการหนึ่งของการสูบบุหรี่ก็คือ การเห็นแบบอย่างจากการสูบบุหรี่ของผู้ใหญ่ซึ่งครูก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่ร่วมอยู่ด้วย ส่วนการศึกษาในต่างประเทศนั้น Bewley, Johnson, and Banks (1979) ซึ่งศึกษาการสูบบุหรี่ของครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจำนวน 6,000 คน ครู 1,333 คน ผลการศึกษาพบว่าการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายมีความสัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของครูชาย

5. <u>สื่อมวลชน</u>

ถึงแม้จะยังไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่พิสูจน์ให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อการเริ่มสูบบุหรี่ แต่การมีตัวแบบที่สูบบุหรี่ให้เห็นโดยดาราในภาพยนตร์โทรทัศน์ ยังเป็นประเด็นที่ได้รับการเห็นพ้องกันว่ามีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น

ทั้งนี้เนื่องจากการสูบบุหรี่ของตัวแบบในสื่อดังกล่าวส่วนใหญ่มักจะดึงดูดความสนใจได้ดี อีกทั้งมักสื่อความหมายของการสูบบุหรี่ว่าเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่และความมีอิสระเสรี (McAlister, Perry and Maccoby, 1978; Evans and Henderson, 1979; Kannas, 1985; Gordon, 1986; Meier, 1991)

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงปัจจัยร่วมทางสังคมและจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียน

2. เพื่อศึกษาปัจจัยร่วมที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการจำแนกกลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่และนักเรียนที่ไม่สูบบุหรี่

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

2. ปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาศึกษาครั้งนี้จำกัดเฉพาะปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาเท่านั้นไม่ศึกษาถึงปัจจัยทางชีววิทยา โดยตัวแปรที่นำมาศึกษาครั้งนี้เป็นตัวแปรที่ผู้วิจัยได้ศึกษา พบว่ามีแนวคิดอ้างอิงหรือมีงานวิจัยสนับสนุนว่ามีความสัมพันธ์หรืออิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ของบุคคลซึ่งสามารถแยกตัวแปรต่าง ๆ ตามปัจจัยต่อไปนี้คือ

ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ได้แก่

อาชีพบิดาและอาชีพมารดา/หรืออาชีพผู้ปกครอง

การศึกษาบิดาและการศึกษามารดา/หรือการศึกษาของผู้ปกครอง

รายได้ของครอบครัว

ปัจจัยเกี่ยวกับตัวนักเรียนเอง ได้แก่

การเห็นคุณค่าในตนเอง
ความเชื่อในอำนาจภายใน-ภายนอกตน
บุคลิกภาพแบบเก็บตัว-แสดงตัว
ความวิตกกังวล
ความเครียด
ทักษะทางสังคม
ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่
ความรู้ในอันตรายจากการสูบบุหรี่
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่
การมีบิดามารดาหรือผู้ปกครองสูบบุหรี่
การมีพี่น้องสูบบุหรี่
การมีเพื่อนสูบบุหรี่
การมีครูสูบบุหรี่
การมีตัวแบบสูบบุหรี่ในสื่อมวลชน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชายที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2534

2. นักเรียนที่สูบบุหรี่ หมายถึง นักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งปัจจุบันยอมรับว่าสูบบุหรี่โดยอาจจะสูบเป็นประจำหรือสูบเป็นบางโอกาส ระยะเวลาของการสูบมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 เดือน และเคยสูบบุหรี่มาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ครั้ง

3. การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การตัดสินความมีคุณค่าของตนเอง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือ คะแนนจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับที่จันทร์ฉาย พิทักษ์ศิริกุล (2532) แปลและปรับปรุงจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของ Coopersmith ฉบับใช้กับนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 8-15 ปี

4. ความเชื่อในอำนาจภายใน-ภายนอกตน หมายถึงความเชื่อ หรือการรับรู้ที่ว่าผลของการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งใด ถ้าหากเป็นการรับรู้ว่าผลของการกระทำนั้นๆ เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองจะเป็นผู้เชื่อในอำนาจภายในตน แต่หากเชื่อว่าผลจากการกระทำที่เกิดขึ้นเกิดจากสิ่งอื่น ๆ นอกเหนือจากตนเอง แล้วถือว่าเป็นผู้ที่เชื่อในภายนอกตน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือคะแนนจากแบบวัดความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนด้านสุขภาพของ Wallston และคณะ (1978)

5. บุคลิกภาพแบบเก็บตัว-แสดงตัว หมายถึง ลักษณะของบุคคลิกภาพของบุคคลตามแนวคิดของ คาร์ล จี จุง โดยบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว จะเป็นคนที่ชอบเก็บตัว เป็นคนเงียบแยกตัวจากคนอื่น ชอบอ่านหนังสือมากกว่าจะสนิทสนมกับเพื่อน ทำอะไรเต็มไปด้วยความระมัดระวังและมักมีแผนการล่วงหน้า เจ้าระเบียบ เป็นคนซื่อตรง ขี้อาย ส่วนบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวจะเป็นบุคคลที่ชอบเข้าสังคม ชอบสังสรรค์มีเพื่อนมาก ไม่ชอบอ่านหนังสือหรือศึกษาโดยลำพังชอบกิจกรรมที่ให้ความตื่นเต้น และชอบสนุกสนานร่าเริง ชอบการเปลี่ยนแปลงไม่จำเจ มองโลกในแง่ดี และเป็นคนแสดงอารมณ์และความรู้สึกเปิดเผยมีแนวโน้มที่จะก้าวร้าวและวู่วามไม่ควบคุมอารมณ์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คือคะแนนที่ได้จากแบบสอบ M.P.I ในสเกลวัดบุคลิกภาพด้านเก็บตัว-แสดงตัว

6. ความวิตกกังวล หมายถึง ความวิตกกังวลที่มีลักษณะประจำบุคคล ซึ่งวัดได้จากแบบวัดความวิตกกังวล ตอนที่เกี่ยวกับลักษณะประจำในบุคคล (Trati-anxiety) ของ Spielberger (1983)

7. ความเครียด หมายถึง สภาวะสนองตอบทางร่างกายและจิตใจของบุคคลต่อสิ่งที่มากุกคาม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้คือคะแนนจากแบบวัดความเครียด HOS

8. ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือคะแนนจากแบบวัดทักษะทางสังคมของ Matson และคณะ (1983)

9. ทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ หมายถึง การประเมินทางบวกหรือทางลบของนักเรียนที่มีต่อการสูบบุหรี่ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คือ ผลรวมของผลคูณของความ

เชื่อเกี่ยวกับผลที่เกิดจากการสูบบุหรี่กับการประเมินผลของการสูบบุหรี่ จากมาตรวัดทัศนคติต่อการสูบบุหรี่ ซึ่งมีผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดของ Ajzen and Fishbein (1980)

10. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนเฉลี่ยของภาคการศึกษาต้นปีการศึกษา 2534

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ของนักเรียน

2. นำผลการวิจัยไปใช้ในการหาแนวทางแก้ไขและป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน

3. เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาลักษณะปัจจัยที่ทำให้นักเรียนสูบบุหรี่ และเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยต่อไป